

Capita Selecta 17

Kan dat wel: een MR op een confessionele school?

Op veel scholen met een confessionele achtergrond is de MR nog steeds een lastig hoofdstuk. In deze Capita Selecta wil ik daar via de volgende punten op in gaan:

- Wat zijn/waren de bezwaren?
- Zijn deze nog steeds valide?
- Op welke wijze past de MR wel in de verenigingsstructuur?

1. Wat zijn/waren de bezwaren?

Confessionele scholen zijn ontstaan vanuit de wens van de ouders een school van eigen richting op te richten. Scholen met een gereformeerde of reformatorische signatuur, maar ook christelijke scholen. Als basis voor de bestuursvorm zien we daar meestal de vereniging met een min of meer gesloten leden-, benoemings- en toelatingsbeleid. Dat wil zeggen dat het lidmaatschap, aanstelling en toelating gebonden is aan de kerkelijke achtergrond.

De leden in de vereniging kiezen een bestuur dat bevoegd gezag is van de school. In veel gevallen hielden deze verenigingen slechts één school in stand: de zgn. eenpitter. Zo was het in elk geval tot een jaar of tien terug.

Kenmerkend voor deze schoolverenigingen is de grote betrokkenheid van de leden bij de school. Zij hebben immers heel bewust gekozen voor die vereniging met die school.

Het bestuur bestuurt de school namens de ouders; de leden. De leden voelen zich in belangrijke mate verantwoordelijk voor de school en voor alles wat daar gebeurt. In dat licht is het niet zo verwonderlijk dat er enigszins argwanend gekeken werd naar de instelling van de medezeggenschapsraad (MR).

Dat was overwegend de reactie op de komst van de WMO in 1992. Het gevoel daarbij was veelal dat medezeggenschapsraden op scholen werden ingesteld vanuit een conflictmodel-denken i.p.v. vanuit een harmoniemodel-denken. Binnen een vereniging met een confessionele grondslag overheerst juist dat laatste. Men heeft een gezamenlijk doel, men streeft onderwijs na vanuit een duidelijk gedefinieerde grondslag, daarbij past het niet dat er binnen die organisatie een onafhankelijke partij is die een eigen koers kan varen. De MR werd ervaren als een opgelegde verplichting waar men de noodzaak niet van in zag. In de WMO was het mogelijk om op basis van principiële argumenten ontheffing aan te vragen van deze verplichting. Veel reformatorische en gereformeerde scholen hebben hiervan gebruik gemaakt. Het ging hierbij vooral om de vraag hoe de MR gezien moest worden in relatie met 'gezag'. De kans is immers aanwezig dat een MR botst met het gezag van het bestuur. Bij veel confessionele verenigingen was dat een belangrijk punt in de overwegingen om ontheffing aan te vragen.

Samenvattend zien we dat de tegenzin voor de instelling van een MR zijn basis vindt in

- het opgelegde karakter
- de mogelijke aantasting van de gezagsrelatie
- het gevoel dat ouders/leden via de verenigingsstructuur al voldoende betrokken zijn

Blijft nog de vraag hoe het personeel hierover dacht.

Vanuit de boven beschreven gedachtegang is het logisch dat ook het personeel voluit meewerkt aan de doelstelling van de vereniging. Men staat immers op hetzelfde fundament. Dat betekent dat ook hier de kwestie van de gezagsrelatie een rol kan spelen. Daarnaast achtte het team in veel gevallen een aparte Personeelsraad niet echt nodig omdat men in de teamvergaderingen voluit betrokken is bij het ontwikkelen van beleid.

De overheid kwam de scholen met deze bezwaren in belangrijke mate tegemoet door de mogelijkheid te bieden ontheffing aan te vragen. Veel scholen op confessionele grondslag hebben daar jaren gebruik van gemaakt.

2. Zijn de bezwaren nog steeds valide?

Er hebben zich sinds de invoering van de WMO in 1992 heel wat veranderingen voorgedaan in het onderwijsveld. Door de deregulering, autonomievergroting en aandacht voor governance zijn de verhoudingen in de school echt veranderd. Dat geldt uiteraard in ieder geval in relatie tot de overheid: Deze heeft nieuwe kaders neergezet waarbij de nadruk is komen te liggen op de eigen verantwoordelijkheid van de schoolbesturen. De invoering van de lumpsum in het voortgezet en primair onderwijs is daar een goed voorbeeld van. Niet de overheid bepaalt hoe het onderwijs vorm en inhoud wordt gegeven, maar het schoolbestuur. Zij het dat de overheid tot op zekere hoogte wel de kaders aangeeft waarbinnen het onderwijs zelf keuzes kan maken. In deze context wil ik wijzen op drie ontwikkelingen die stuk voor stuk een eigen impact hebben gehad op de verhoudingen binnen de school.

- clustering van scholen onder een bestuur: Een fenomeen dat zich in tien jaar tijd vanuit het onderwijs zelf heeft voltrokken. Door de toegenomen bestuurslast kozen veel scholen ervoor bestuurlijk onder één bestuur te gaan zitten. Op deze wijze konden besturen professioneler ingericht worden, beoogde men financieel voordeel te behalen en konden scholen beter samenwerken aan onderwijskundige en personele ontwikkeling. Het is hier niet de plaats om in te gaan op de vraag of deze bestuurlijke schaalvergroting heeft gebracht wat men er van verwachtte, maar één ding is zeker: de afstand tussen bestuur en ouders zowel als personeel is groter geworden. Wat het bestuur deed en doet is verder van de school af komen te staan. Dit is zeker een reden geweest voor veel confessionele scholen om toch op dit punt in te stemmen met de vorming van een GMR en MR.
- gezagsrelatie: In de nieuwe wet (2007) is duidelijker bepaald wat de rechten en plichten van de MR zijn. Naast de bestuurlijke lijn wordt de medezeggenschapslijn geplaatst. Duidelijk

worden ze *naast* elkaar geplaatst, niet *tegenover* elkaar. De taak van het bestuur is besturen. Door de toegenomen autonomie moet het bestuur dat ook meer weloverwogen doen dan vroeger. Daar past bij dat er een orgaan binnen de school(vereniging) is die een adviserende en deels ook controlerende rol heeft ten opzichte van het bestuursbeleid. In die zin is de medezeggenschapsraad een orgaan dat binnenshuis het bestuur scherp kan houden. Je ziet dat terugkomen in de verplichte documenten: Naast een Managementstatuut moet er sinds de nieuwe WMS ook een Medezeggenschapsstatuut zijn waarin deze verhoudingen duidelijk omschreven dienen te zijn.

- Governance: verantwoording afleggen: Ook een gevolg van autonomievergroting is de roep om duidelijke regels als het gaat om het afleggen van verantwoording. Dat zien we in het Bestuursverslag dat jaarlijks naar het CFI gestuurd moet worden, maar ook in het nieuwe toezicht dat de Onderwijsinspectie in de Wet op het OnderwijsToezicht heeft gekregen. De inspectie komt op de scholen om te zien of het beleid van de school naar behoren is uitgevoerd. Verantwoording dus, niet alleen naar buiten, ook naar binnen: naar de eigen achterban. Ook op dat punt heeft de MR een prominente rol. Immers het bestuur is verplicht om de MR jaarlijks te voorzien van alle stukken die met planning en verantwoording te maken hebben.

Concluderend: Door de veranderde verhoudingen tussen overheid en bestuur zijn ook de verhoudingen binnen de school in een ander licht komen te staan. Er is terdege wel het een en ander veranderd op grond waarvan een (G)MR gewenst is. Verantwoording is daarbij een sleutelbegrip dat mede de grondslag is voor het inrichten van een MR.

3. op welke wijze past de MR wel in de verenigingsstructuur?

Zoals we hierboven al aangaven: De duidelijke scheiding tussen de rol van bestuur en medezeggenschap schept helderheid over de posities van beide organen. Weliswaar heeft de overheid vanwege de toegenomen autonomie van de scholen middels de nieuwe WMS een zwaarder accent gelegd op de rol van de medezeggenschapsraad, maar tegelijkertijd wordt men door middel van management- en medezeggenschapsstatuut gedwongen de verhouding bestuur-medezeggenschap goed te doordenken voordat deze op papier wordt gezet. Dat vraagt een goede bezinning vooraf op de ruimte die de wet geeft. Vanuit het principe 'medezeggenschap volgt zeggenschap' hoeft een bestuur niet bang te zijn dat de MR op de stoel van het bestuur gaat zitten. Voor conflict-denken is hier dus geen basis. Doel is juist een gezonde school waar alle partijen in harmonie kunnen werken aan het realiseren van goed onderwijs aan de kinderen die aan de zorg van de school zijn toevertrouwd. En daarin heeft elke partij (bestuur, ouders, directeur, team, medezeggenschapsraad) een eigen positie en rol. Zolang je elkaar daarin respecteert kun je samen werken aan dat ene doel. De vraag naar het gezag kan positief beantwoord worden: het bestuur is en blijft bevoegd gezag, er is wettelijk gezien geen enkele aanleiding om de MR te zien als gezagsondermijnend.

Daar komt bij dat het in deze context voor een bestuur juist een stimulans kan zijn dat er een MR is die vanuit een andere invalshoek (belangen ouders en personeel) kan meedenken in het te vormen en uit te voeren beleid. Een bestuur dat de MR hierin serieus neemt heeft op deze manier een prima gesprekspartner, klankbord of 'critical friend'.

Dat bepaalt dus ook hoe je met elkaar om gaat. Je *kies*t ervoor om te werken volgens een conflictmodel of een harmoniemodel. Besturen die hun eigen gang gaan en een MR alleen maar beschouwen als een lastig orgaan zullen die MR steeds tegenover zich vinden. De vraag is of dit vruchtbaar werkt in een school. Daartegenover is een bestuur dat open met de medezeggenschap weet om te gaan en op voorhand (dus voor de vaststelling van beleid) de MR weet in te schakelen op een harmonische wijze bezig met het uitstippelen en realiseren van beleid.

Op welke manier geef je daar inhoud aan? Een goede manier om op deze manier te werken is om als bestuur samen met de MR een jaarplan op te stellen: waaraan willen we werken? Wanneer en hoe schakelen we daar de MR bij in? Een MR hoeft tenslotte ook niet alles te doen waartoe ze wettelijk in staat wordt gesteld. Met andere woorden: de MR kan ook zelf keuzes maken waar ze wel en waar ze niet op in wil gaan. Door samen vast te stellen op welke punten dat in een jaar tijd zal gaan gebeuren werk je als bestuur en MR vanuit dezelfde basis aan het realiseren van dezelfde doelen. In de praktijk blijkt dat dit principe goed werkt, juist op confessionele scholen!

Wim Lengkeek,
Beleidsadviseur LVGS
wlengkeek@lvgs.nl